

ALEKSANDRA JASKÓLSKA

Uniwersytet Warszawski

ORCID: 0000-0002-5126-3121

a.jaskolska@uw.edu.pl

AGNIESZKA NITZA-MAKOWSKA

Uniwersytet Civitas

ORCID: 0000-0002-1677-986X

agnieszka.nitza@civitas.edu.pl

Rywalizacja USA i Chin w Azji Południowej z perspektywy neorealizmu ofensywnego

U.S.-China Rivalry in South Asia from the Perspective of Offensive Neorealism

Słowa kluczowe:

Azja Południowa,
rywalizacja USA i Chin,
neorealizm ofensywny

Keywords:

South Asia, China-
-USA rivalry, offensive
neorealism

Rywalizacja USA i Chin w Azji Południowej z perspektywy neorealizmu ofensywnego

Celem artykułu jest przedstawienie rywalizacji Chin ze Stanami Zjednoczonymi w Azji Południowej przez pryzmat neorealizmu ofensywnego, który zakłada, że państwa dążą do maksymalizacji swojej potęgi. Przeanalizowano w nim strategię oraz główne narzędzia polityki zagranicznej Waszyngtonu i Pekinu wykorzystywane w Azji Południowej od 2013 r., koncentrując się kolejno na amerykańskiej strategii wobec Indo-Pacyfiku oraz chińskiej Inicjatywie Pasa i Szlaku. Rozpoznane zostały także reakcje państw regionu – zarówno mocarstw nuklearnych, czyli Indii i Pakistanu, jak również mniejszych aktorów: Bangladeszu, Malediwów, Nepalu i Sri Lanki. W taki sposób artykuł wskazuje na lukę w literaturze i kluczowych teoriach stosunków międzynarodowych, które koncentrują się na mocarstwach, podczas gdy kwestią wartą eksplorowania są również warunki wzrostu znaczenia państw średnich i małych, które dążą do osiągnięcia jak największych korzyści z amerykańsko-chińskiej rywalizacji w regionie i współpracują z nimi bez opowiadania się po żadnej ze stron.

U.S.-China Rivalry in South Asia from the Perspective of Offensive Neorealism

The purpose of this article is to present the China-US rivalry in South Asia through the lens of offensive neorealism, which assumes that states seek to maximize their power. The article analyses the strategies and foreign policy tools of Washington and Beijing in South Asia since 2013, with special focus on the U.S. Indo-Pacific strategy and the China's Belt and Road Initiative. It also identifies the reactions of South Asian states – both the nuclear powers: India and Pakistan, and smaller states of Bangladesh, Nepal, Sri Lanka and the Maldives – to the rivalry between the USA and China. In this way, the article points to a gap in the literature and key theories of international relations, which focus on the superpowers, while the issue worth exploring is the conditions for the rise of medium and small states. These states aim to gain as much as possible from the rivalry between the USA and China in the region, cooperate with them without taking sides.

Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie bieżącej rywalizacji amerykańsko-chińskiej w Azji Południowej przez pryzmat neorealizmu ofensywnego – teorii stosunków międzynarodowych, która zakłada, że państwa stale dążą do maksymalizacji swojej potęgi i wpływów. Obok kluczowych partnerów Stanów Zjednoczonych, jak Japonia czy Australia, w strategii Waszyngtonu wobec regionu Indo-Pacyfiku istotną rolę odgrywa Azja Południowa, a w szczególności Indie. Amerykanie dążą do rozszerzenia strefy wpływów na tym obszarze, gdyż ma on kluczowe znaczenie dla zaostrzającej się globalnej rywalizacji z Chinami. Nie tylko promują tam wartości liberalnej demokracji, sprzęgnięte z nią porządkiem gospodarczym czy prawem międzynarodowym, ale wspierają też rozwój potencjału militarnego państw regionu w stopniu zależnym od konwergencji ich interesów z USA¹.

Chiny postrzegają amerykańską strategię wobec Indo-Pacyfiku jako geostrategiczny konstrukt mający ograniczyć ich znaczenie na arenie międzynarodowej² i promują własną wizję regionu, m.in. poprzez takie przedsięwzięcia jak Inicjatywa Pasa i Szlaku (Belt and Road Initiative – BRI). Z punktu widzenia Waszyngtonu i jego sojuszników w regionie Indo-Pacyfiku BRI materializuje dążenia do ustanowienia realizującego strategiczne interesy Pekinu porządku regionalnego.

Artykuł stawia następujące pytania: 1. Jakie są główne instrumenty rywalizacji Stanów Zjednoczonych i Chin w Azji Południowej po 2013 r.? 2. W jaki sposób na rywalizację tę reagują państwa Azji Południowej – zarówno mocarstwa nuklearne: Indie i Pakistan, jak i mniejsi aktorzy: Bangladesz, Malediwy, Nepal czy Sri Lanka? Przyjęte zostały dwie hipotezy: H1 – Stany Zjednoczone i Chiny rywalizują w Azji Południowej poprzez budowanie zależności politycznych, ekonomicznych i wojskowych,

- 1 Y. Sato, *The United States in the Indo-Pacific*, [w:] *Handbook of Indo-Pacific Studies*, ed. B. Kratiuk, A. Jaskólska, Y. Sato, J. Van den Bosch, Routledge, New York–London 2023.
- 2 Xi Jinping *Attends APEC CEO Summit and Delivers Important Speech*, „Embassy of The People’s Republic of China in the Republic of Indonesia” [online], 16 X 2013 [dostęp: 28 V 2025]: <http://id.china-embassy.gov.cn/eng/ztbd/001288pyb/201310/t20131016_2345452.htm>.

nie poprzestając na utrzymaniu równowagi sił, ale dążąc do maksymalizacji swoich wpływów, co rezonuje z założeniami neorealizmu ofensywnego; H2 – państwa Azji Południowej nie są wyłącznie przedmiotem tej rywalizacji, podejmują bowiem zróżnicowane działania, by utrzymać korzystne dla siebie relacje zarówno z Waszyngtonem, jak i Pekinem. Dążą przy tym do zachowania autonomii strategicznej, rozumianej jako zdolność do prowadzenia niezależnej polityki zagranicznej wobec rywalizujących mocarstw, bez konieczności jednoznacznego opowiadania się po jednej ze stron. Paradoksalnie, choć zasada ta stanowi fundament polityki zagranicznej Indii – największego i najsilniejszego państwa w regionie, które dąży do statusu mocarstwa globalnego – to ze względu na napięte relacje z Pekinem, naznaczone sporami granicznymi oraz konkurencją o wpływy regionalne i globalne, w kontekście rywalizacji amerykańsko-chińskiej indyjska autonomia strategiczna jest ograniczona, co skłania Nowe Delhi do pozycjonowania się bliżej Waszyngtonu.

Artykuł koncentruje się na okresie od 2013 r., gdy Chiny ogłosiły swoją strategię polityki zagranicznej i projekt infrastrukturalny BRI, w tym – co ważne dla Azji Południowej – jej pilotażową i najdroższą, bo wartą ponad 62 mld dol. część, czyli Chińsko-Pakistański Korytarz Ekonomiczny (China-Pakistan Economic Corridor – CPEC). Do BRI dołączyły wszystkie państwa Azji Południowej poza Indiami i Bhutanem. Pakistan zrobił to w 2013 r., Malediwy, Nepal i Sri Lanka – w 2017, Bangladesz – w 2019, a Afganistan – w 2023³. W Stanach Zjednoczonych natomiast w 2013 r. rozpoczęła się druga kadencja prezydenta Baracka Obamy, podczas której następował zwrot Waszyngtonu w kierunku Azji i Pacyfiku.

Po przedstawieniu ram teoretycznych, w szczególności założeń neorealizmu ofensywnego, artykuł analizuje instrumenty rywalizacji Chin i Stanów Zjednoczonych w Azji Południowej oraz ich znaczenie dla kształtowania regionalnego układu sił. W dalszej części ukazane zostały reakcje poszczególnych państw regionu na tę rywalizację.

3 *Countries of the Belt and Road Initiative (BRI)*, „Green Finance and Development Centre” [online, dostęp: 24 IX 2025]: <<https://greenfdc.org/countries-of-the-belt-and-road-initiative-bri/>>.

Czerpiąc z neorealizmu ofensywnego

Ze względu na wielowymiarowe – strategiczne, polityczne, ekonomiczne i sprzęgnięte z projekcją siły miękkiej – zaangażowanie i interesy Chin oraz Stanów Zjednoczonych w Azji Południowej niniejszy artykuł wymaga przyjęcia odpowiedniego paradygmatu teoretycznego. Konkretnie czerpie z dorobku neorealizmu ofensywnego – podejścia rozwijanego głównie przez Johna Josepha Mearsheimera, dla którego punktem wyjścia był realizm strukturalny zapoczątkowany przez Kennetha Waltza. Obie teorie, choć znacznie się od siebie różnią, koncentrują się na państwach narodowych jako podstawowych aktorach systemu międzynarodowego oraz na strukturze tego systemu jako kluczowym czynnikiem determinującym ich zachowanie. Podczas gdy Waltz uważa, że państwa dążą do zachowania równowagi sił i przetrwania poprzez umiarkowane strategie, Mearsheimer twierdzi, że państwa będą, a nawet są zmuszone dążyć do maksymalizacji własnej potęgi i osiągnięcia hegemonii.

W centrum neorealizmu, niezależnie od jego rodzaju, znajduje się struktura systemu międzynarodowego, czyli układ sił między suwerennymi państwami funkcjonującymi w warunkach anarchii. Jak podkreśla Waltz, „Polityka międzynarodowa kształtowana jest przez strukturę systemu, a nie przez wewnętrzną charakterystykę jego elementów”⁴. Mearsheimer, rozwijając ten paradygmat w kierunku neorealizmu ofensywnego, argumentował, że „struktura systemu międzynarodowego zmusza państwa do nieustannego dążenia do potęgi”⁵.

Kluczowe założenia neorealizmu ofensywnego rezonują z często przywoływanym stwierdzeniem Mearsheimera, że „dla państwa najlepszym sposobem na zapewnienie sobie przetrwania jest bycie najsilniejszym państwem w systemie”⁶. Wyróżniamy wśród nich:

1. anarchię – brak nadrzędnej władzy w systemie międzynarodowym wymusza samopomoc (*self-help*);

4 K. N. Waltz, *Theory of International Politics*, Addison-Wesley Publishing, Reading [i in.] 1979, s. 79.

5 J. J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, W. W. Norton, New York 2001, s. 33.

6 Tamże.

2. niepewność intencji – państwa nigdy nie mogą być pewne, czy inne nie staną się ich wrogami;
3. racjonalność państw – działania kalkulowane są z myślą o przetrwaniu;
4. maksymalizację potęgi – ponieważ nie da się zagwarantować intencji innych, lepiej być najsilniejszym;
5. hegemonię jako bezpieczną pozycję – równowaga sił to stan tymczasowy, a państwa dążą do jej zmiany na swoją korzyść.

Zgodnie z powyższym każde państwo, jeśli tylko ma możliwości, a uwarunkowania rywalizacji Chin i Stanów Zjednoczonych w Azji Południowej taką sposobność oferują, będzie dążyć do hegemonii jako optymalnego zabezpieczenia własnych interesów.

Choć Mearsheimer jest głównym teoretykiem neorealizmu ofensywnego, w pracach innych badaczy, nawet niekoniecznie identyfikujących się z tym podejściem, można znaleźć spostrzeżenia, które są z tą teorią spójne. Dla niniejszego artykułu, który koncentruje się na rywalizacji amerykańsko-chińskiej, ważne jest to, co zauważa Randall Schweller, a mianowicie, że państwa rewizjonistyczne – jak zdarza się badaczom i ekspertom identyfikować Chiny⁷ – nie akceptują istniejącego układu sił, czyli struktury, i dążą do jego przekształcenia⁸. Choć percepcja Chin jako państwa rewizjonistycznego budzi wątpliwości⁹, w kontekście ich rywalizacji chińsko-amerykańskiej Waszyngton pełni funkcję hegemonu broniącego *status quo*, także w Azji Południowej, reagując na rosnące wpływy Pekinu, które zagrażają temu układowi, naznaczonemu silnymi wpływami USA.

7 R. Mitter, *China: Revolutionary or Revisionist?*, „The Washington Quarterly” 2022, vol. 45, No. 3, s. 7–21; K. M. Campbell, E. Ratner, *The China Reckoning: How Beijing Defied American Expectations*, „Foreign Affairs” 2018, vol. 97, No. 2, s. 60–70; J. J. Mearsheimer, *Bound to Fail: The Rise and Fall of the Liberal International Order*, „International Security” 2019, vol. 43, No. 4, s. 7–50.

8 R. L. Schweller, *Neorealism's Status-Quo Bias: What Security Dilemma?*, „Security Studies” 1996, vol. 5, No. 3, s. 93.

9 G. Y. Jalil, *China's Rise: Offensive or Defensive Realism*, „Strategic Studies” 2019, vol. 39, No. 1, s. 41–58; H. Gao, *From the Doha Round to the China Round*, [w:] *China in the International Economic Order*, ed. C. B. Picker, J. Greenacre, L. Toohey, Cambridge University Press, Cambridge 2015, s. 79–97; K. Hopewell, *Challenging the Status Quo-Revisionist Power Dichotomy: China and the United States in the Trade Regime*, „Review of International Political Economy” 2025, vol. 32, No. 4, s. 922–944.

Konkludując, należy stwierdzić, że rywalizacja Chin i Stanów Zjednoczonych w Azji Południowej przybiera formę aktywnego projektowania siły, walki o regionalną dominację i próby kształtowania ładu regionalnego, co jest charakterystyczne dla neorealizmu ofensywnego. Działania Pekinu i Waszyngtonu nie są przypadkowe ani czysto ideologiczne, lecz wynikają ze strukturalnej presji systemu międzynarodowego. Dla Azji Południowej oznacza to nieuchronną rywalizację, w której oba mocarstwa dążą do maksymalizacji potęgi i ograniczania wpływów drugiego aktora, próbując instrumentalizować do swoich celów państwa trzecie oraz istniejące między nimi napięcia, jak konflikt indyjsko-pakistański. Chiny postrzegane są jako zagrożenie strukturalne przez Indie i Stany Zjednoczone, niekoniecznie ze względu na tożsamość lub ideologię, ale z powodu specyfiki anarchii i zmieniającej się dystrybucji potęgi.

Azja Południowa jako przestrzeń rywalizacji mocarstw

Chiny – BRI i CPEC

Kluczowym narzędziem realizacji interesów Pekinu w Azji Południowej jest BRI. Zgodnie z narracją Chin sieci infrastruktury energetycznej, drogowej i kolejowej budowane w ramach tej inicjatywy zaspokajają kluczowe potrzeby rozwojowe państw regionu. Pekin projektuje przez nią własną wizję ładu międzynarodowego, w którym rozwój nie wymaga adaptacji zachodnich modeli politycznych, a inwestycje nie są obciążone warunkowością polityczną. W taki sposób Chiny ustanawiają nowe ramy regionalnej współzależności. Działania te wpisują się w logikę neorealizmu ofensywnego, według której potęgi dążą do maksymalizacji siły poprzez tworzenie sieci zależności, które ograniczają zdolność rywala do samodzielnego działania.

Związane z Pekinem infrastrukturą BRI państwa Azji Południowej pełnią funkcję bufora w rywalizacji Chin z Indiami w skali regionalnej i stanowią istotny element rywalizacji z USA, ograniczając możliwości ekspansji tych dwóch państw w Azji Południowej i regionie Oceanu Indyjskiego¹⁰. Szczególnie istotny jest tu rozciągający się od Gwadaru w pakistańskim Beludżystanie po chiński Sinciang CPEC. Przyjmujący projekt Pakistan

10 S. O. Wolf, *The China-Pakistan Economic Corridor of the Belt and Road Initiative*, Springer International Publishing, Brussels 2020.

służy jako platforma promowania modelu współpracy *win-win* z Chinami, jak głoszą oficjalne narracje obu państw¹¹.

CPEC wieńczy ponad siedem dekad „jednych z najtrwalszych relacji bilateralnych w Indo-Pacyfiku”¹². Kluczowym momentem w relacjach dwustronnych Islamabadu z Pekinem było podpisanie w 1963 r. umowy granicznej, na mocy której Pakistan przekazał Chinom część Kaszmiru, co przypieczętowało strategiczne zbliżenie między państwami. Przez kolejne dekady ich partnerstwo miało wyraźnie militarny charakter: Chiny dostarczały Pakistanowi uzbrojenie, wspierały jego program nuklearny i pełniły rolę gwaranta równowagi sił wobec Indii¹³. CPEC nadał jeszcze większą wagę ich „przyjaźni na każdą pogodę” – jak oba rządy zgodnie nazywają swoje relacje – pogłębiając współpracę m.in. w obszarach gospodarki, infrastruktury, energii, rozwoju nauki i szkolnictwa wyższego¹⁴.

Dla Chin partnerstwo w ramach CPEC ma istotny wymiar geopolityczny, zapewnia im bowiem fizyczny dostęp do Morza Arabskiego, a potencjalnie także do Afryki i Bliskiego Wschodu, czyniąc z Pakistanu peryferyjną bramę dla chińskich ambicji globalnych¹⁵. Ponadto projekt ten wzmacnia zdolność Pekinu do projekcji siły militarnej i politycznej w Azji Południowej. Infrastruktura rozwijana w ramach CPEC, w tym sieci drogowe, kolejowe i portowe, może służyć zarówno celom cywilnym, jak i militarnym. Strategiczne położenie portu Gwadar w pobliżu cieśniny Ormuz budzi uzasadnione pytania o możliwość wykorzystania go jako przyszłej bazy mor-

11 *Long Term Plan for China-Pakistan Economic Corridor (2017–2030)*, China-Pakistan Economic Corridor, [b.m.w.] 2017: <<https://www.pc.gov.pk/uploads/cpec/CPEC-LTP.pdf>> [dostęp: 27 V 2025]; B. Maçães, *Belt and Road. A Chinese World Order*, Hurst, London 2019; A. Kuszewska, A. Nitza-Makowska, *Multifaceted Aspects of Economic Corridors in the Context of Regional Security: The China-Pakistan Economic Corridor as a Stabilising and Destabilising Factor*, „Journal of Asian Security and International Affairs” 2021, vol. 8, No. 2, s. 218–248.

12 A. Nitza-Makowska, *Różnice demokracji: Indie i Pakistan*, Collegium Civitas Press, Warszawa 2019 (Studia i Analizy, 19), s. 192.

13 A. Small, *The China-Pakistan Axis. Asia's New Geopolitics*, Hurst & Company, London 2015, s. 6–10.

14 A. Nitza-Makowska, *Can the China-Pakistan Economic Corridor Help Beijing Win Pakistanis' Hearts and Minds? Reviewing Higher Education as an Instrument of Chinese Soft Power in Pakistan*, „International Journal of Cultural Policy” 2022, vol. 28, No. 3, s. 274–289.

15 S. O. Wolf, *The China...*

skiej dla chińskiej marynarki wojennej¹⁶. Miejsce to wpisuje się w koncepcję Sznura Perłę, która zakłada budowę sieci chińskich punktów dostępowych na Oceanie Indyjskim. Potencjalna transformacja takiego portu w bazę morską zagroziłaby morskim interesom Nowego Delhi, wymuszając strategiczną rekonfigurację indyjskiej obrony¹⁷. Jak stwierdza Zia Ur Rahman, „[o]becność chińskich jednostek w porcie Gwadar zmienia dynamikę geopolityczną na Morzu Arabskim, tworząc dylemat bezpieczeństwa dla Indii”¹⁸.

W logice neorealizmu ofensywnego CPEC należy też interpretować jako formę ekspansji wpływów bez konieczności bezpośredniej konfrontacji militarnej. Ogromne inwestycje infrastrukturalne w Pakistanie stwarzają zagrożenie zależności gospodarczej i politycznej, która – przede wszystkim z punktu obserwatorów zewnętrznych, bo oficjalne narracje Islamabadu tego nie potwierdzają – ogranicza jego autonomię strategiczną, wzmacniając pozycję Chin jako dominującego partnera. Relacja ta przybiera formę asymetrycznego sojuszu lub stosunków patron-klient, w którym silniejsza strona wykorzystuje przewagi technologiczne, finansowe i instytucjonalne do realizacji własnych interesów.

CPEC pełni ponadto funkcję instrumentu legitymizowania międzynarodowego zaangażowania Chin. Inicjatywa ta stanowi próbę zdobycia serc i umysłów pakistańskiego społeczeństwa poprzez transfer technologii, modernizację infrastruktury oraz narracje podkreślające braterstwo i bezwarunkową pomoc¹⁹. Chiny intensywnie promują swoją obecność za pomocą kampanii medialnych, stypendiów edukacyjnych oraz programów wymiany, dążąc do budowy pozytywnego wizerunku jako niehegemonicznej potęgi –

16 A. Bhandari, A. Agarwal, *Gwadar: Trade Hub or Military Asset*, „Gateway House” [online], 14 V 2018 [dostęp: 24 V 2025]: <<https://www.gatewayhouse.in/cpec-gwadar-trade-or-military/>>; S. Ullah [i in.], *Problems and Benefits of the China-Pakistan Economic Corridor (CPEC) for Local People in Pakistan: A Critical Review*, „Asian Perspective” 2021, vol. 45, No. 4, s. 861–876.

17 R. S. Vasan, *China-Pakistan Economic Corridor (CPEC): Questions Abound?*, „Chennai Centre for China Studies” [online], 25 V 2017 [dostęp: 30 V 2025]: <<https://www.c3sindia.org/post/china-pakistan-economic-corridor-cpec-questions-abound-by-commodore-r-s-vasan-in-retld>>.

18 Z. U. Rahman [i in.], *The Geopolitics of the CPEC and Indian Ocean: Security Implication for India*, „Australian Journal of Maritime & Ocean Affairs” 2021, vol. 13, No. 2, s. 122–145.

19 A. Nitza-Makowska, *Can...*, s. 274–289.

w kontraście do Stanów Zjednoczonych. Z perspektywy neorealizmu ofensywnego działania te można interpretować jako formę miękkiej ekspansji. Tego typu projektowanie sympatii wzmacnia dominację Chin zarówno poprzez kontrolę zasobów, jak i modelowanie percepcji oraz norm.

CPEC ma strategiczne znaczenie nie tylko dla relacji chińsko-pakistańskich, ale także dla kształtowania regionalnego układu sił. Zgodnie z kluczowym dokumentem bilateralnym *Long-Term Plan for China-Pakistan Economic Corridor (2017–2030)* (dalej: LTP) projekt ten ma się przyczynić do integracji gospodarczej, usprawnienia przepływu towarów i kapitału oraz wzmocnienia pozycji Chin jako lidera inwestycyjnego w Azji Południowej²⁰. Jednocześnie obecność ChRL w Pakistanie, w tym rozwój infrastruktury w Gilgit-Baltistanie oraz Azad Dżammu i Kaszmirze, czyli obszarach spornych między Indiami a Pakistanem, przyczynia się do bezpośredniego zakwestionowania dotychczasowego *status quo* i wzmocnienia roszczeń Pakistanu oraz pogłębienia strategicznych wpływów Pekinu kosztem Nowego Delhi²¹. W LTP unika się jednak bezpośredniego odniesienia do Indii i formułuje obietnicę regionalnej integracji, mającej obejmować także sąsiednie państwa Azji Południowej i Centralnej²², co może być odczytywane jako strategia izolująca pozostające poza BRI Indie. Z indyjskiej perspektywy CPEC stanowi korytarz siły, którego infrastruktura wzmacnia strategiczny i militarny potencjał wpływów Chin w Azji Południowej, systematycznie otaczając Indie i ograniczając ich regionalne aspiracje²³.

W kontekście Indii istotnym aspektem interesów Chin w regionie była pierwotna koncepcja włączenia ich do korytarza Bangladesz–Chiny–Indie–Mjanma (BCIMEC). Ostatecznie zniknął on jednak z listy aktywnych projektów BRI podczas II Forum Pasa i Szlaku w 2019 r.²⁴

20 *Long Term Plan...*

21 V. Nasr, *National Identities and the India-Pakistan Conflict*, [w:] *The India-Pakistan Conflict. An Enduring Rivalry*, ed. T. V. Paul, Cambridge University Press, Cambridge 2005, s. 178–201; H. K. Singh, A. Sahgal, A. Sahu, *The Quad's Present and Future: A Geostrategic Perspective from Delhi*, Delhi Policy Group, New Delhi 2021: <https://www.delhipolicygroup.org/uploads_dpg/publication_file/the-quads-present-and-future-a-geostrategic-perspective-from-delhi-2779.pdf> [dostęp: 23 III 2025].

22 *Long Term Plan...*

23 A. Kuszewska, A. Nitza-Makowska, *Multifaceted...*

24 R. Marchang, *BCIM Economic Corridor an Integral Part of BRI for Regional Cooperation: Positioning India's North-East and Act East Policy*, „Journal of Asian Security and International Affairs” 2021, vol. 8, No. 2, s. 249–269.

Szersza strategia Chin w Azji Południowej obejmuje pogłębianie więzi dyplomatycznych i gospodarczych z państwami regionu, w tym z Nepalem, Bangladeszem, Sri Lanką i Malediwami, poprzez inne niż CPEC projekty infrastrukturalne w ramach BRI. Z perspektywy Pekinu są to kluczowi partnerzy dla realizacji celów infrastrukturalnych, handlowych i geostrategicznych, którzy służą równoważeniu indyjskiej dominacji w regionie i są elementami większej układanki w rywalizacji z USA o wpływy w regionie Indo-Pacyfiku²⁵.

Podsumowując szersze strategiczne interesy Chin w Azji Południowej, trzeba skonstatować, że BRI i CPEC stanowią narzędzia Pekinu wymierzone bezpośrednio w regionalną dominację Indii, ich integralność terytorialną oraz autonomię strategiczną. Pośrednio wzmacniają także pozycję Państwa Środka w szerszym kontekście rywalizacji z USA, która rozgrywa się również w Azji Południowej. Rosnące wielowymiarowe wpływy Pekinu na tym obszarze postrzegane są przez Waszyngton jako element strategii kontestowania amerykańskiej obecności w regionie Indo-Pacyfiku.

Stany Zjednoczone – Azja Południowa w regionie Indo-Pacyfiku

Dla zrozumienia strategii Stanów Zjednoczonym wobec Azji Południowej w czasie prezydentury Baracka Obamy w latach 2009–2017 kluczowe jest zapoznanie się z wypowiedzią Roberta O. Blake'a juniora z Biura ds. Azji Południowej i Środkowej w Departamencie Stanu. W 2009 r. powiedział:

Naszym celem było i pozostaje wspieranie rozwoju suwerennych, stabilnych, demokratycznych państw zintegrowanych ze światową gospodarką i współpracujących ze sobą, Stanami Zjednoczonymi i naszymi partnerami w celu zwiększenia regionalnego bezpieczeństwa i stabilności²⁶.

Jego zdaniem, aby osiągnąć te cele, Waszyngton będzie dążyć do wzmacniania partnerstwa z Indiami, które postrzega jako lidera Azji Południowej.

25 A. Kuszewska-Bohnert, *China's Belt and Road Initiative in South Asia: Differing Perceptions and Possibilities for Implementation*, [w:] *Strategic Navigation through Economic Corridors. Intersecting Geoeconomics and Geopolitics*, ed. K. H. Khan, Palgrave Macmillan, 2025.

26 R. O. Blake Jr., *The Obama Administration's Policy on South Asia*, „U.S. Department of State” [online], 9 IX 2009 [dostęp: 13 III 2025]: <<https://web.archive.org/web/20090910054720/http://www.state.gov/p/sca/rls/remarks/128753.htm>>.

Bangladesz, Nepal oraz Sri Lanka mają zaś według niego potencjał, by stać się istotnymi partnerami w regionie, a co do Afganistanu i Pakistanu podkreślił, że konieczne jest wyeliminowanie tam możliwości schronienia dla organizacji ekstremistycznych i terrorystycznych oraz ich przedstawicieli²⁷. Prezydent Obama i członkowie jego administracji odwoływali się do wypowiedzi Blake'a, prezentując stanowisko Ameryki wobec Azji Południowej. Takie założenia strategii Stanów Zjednoczonych wpisują się w neorealizm ofensywny, ponieważ Waszyngton dąży do kształtowania ładu regionalnego, który ma mu ułatwić dominację.

Od 2009 r. główne założenia polityki Stanów Zjednoczonych wobec Azji Południowej nie ulegały znaczącej zmianie, ale ich zainteresowanie regionem zwiększyło się, m.in. ze względu na rosnące wpływy Chin, czego dowodem są np. publikowane strategie, spotkania z przedstawicielami administracji państw regionu oraz podpisywane porozumienia i umowy. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na artykuł *America's Pacific Century* opublikowany w 2011 r. w „Foreign Policy” przez sekretarz stanu Hillary Clinton, który odczytany został jako strategiczny zwrot USA w stronę Azji i Pacyfiku²⁸. W tym samym roku Barack Obama zapowiedział ten zwrot podczas pobytu w Australii, dodatkowo nazywając siebie pierwszym pacyficznym prezydentem USA²⁹. Wkrótce potem koncept Azji i Pacyfiku stworzony na potrzeby zbliżenia Waszyngtonu z Pekinem w latach siedemdziesiątych XX w. zastąpiony został przez strategię Indo-Pacyfiku, która odzwierciedla nowe interesy USA w XXI stuleciu.

Zaangażowanie Stanów Zjednoczonych w Azji Południowej oraz szerzej – w regionie Indo-Pacyfiku wzrosło w trakcie prezydentury Donalda Trumpa w latach 2017–2021. Strategia wobec Azji Południowej, która postrzega region przez pryzmat wojny w Afganistanie, zaprezentowana została w jego przemówieniu z 2017 r. Główne założenia powielają to, co zaprezentował Blake w roku 2009³⁰. W 2021 r. opublikowana została

27 Tamże.

28 H. Clinton, *America's Pacific Century*, „Foreign Policy” [online], 10 XI 2011 [dostęp: 13 IV 2025]: <<https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>>.

29 O. Pietrewicz, *Amerykański zwrot w kierunku Azji i Pacyfiku: problemy i wyzwania*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 2015, nr 2, s. 279–288.

30 *Remarks by President Trump on the Strategy in Afghanistan and South Asia*, „The White House” [online], 21 VIII 2017 [dostęp: 14 IV 2025]: <<https://trump->

z kolei odtajniona wersja ram strategicznych dla Indo-Pacyfiku. Wynika z niej, że dla Waszyngtonu priorytetem jest utrzymanie w regionie dyplomatycznej, gospodarczej i militarnej dominacji, której zagrażają działania Chin³¹. Indie jako kluczowy partner USA mają nie tylko równoważyć wpływy Pekinu w Azji Południowej, ale także być tam gwarantem bezpieczeństwa. Nowe Delhi będzie mogło pełnić tę rolę dzięki rosnącemu potencjałowi gospodarczemu, politycznemu i militarnemu. W dokumencie podkreślono także rolę Malediwów, Bangladeszu i Sri Lanki przy wspieraniu Stanów Zjednoczonych w budowaniu liberalnego porządku światowego oraz wolnego i otwartego Indo-Pacyfiku.

Podczas prezydentury Joe Bidena w latach 2021–2025 nie przygotowano nowej strategii wobec Azji Południowej, a polityka USA opierała się na opublikowanej w 2022 r. strategii dla Indo-Pacyfiku, która po raz kolejny podkreśliła rolę Indii w budowaniu na tym obszarze wolności i otwartości (*open and free Indo-Pacific*). Indie pojawiają się w tym dokumencie dziewięć razy, Azja Południowa – siedem, a pozostałe państwa nie zostały wymienione. Nowe Delhi określono podobnie myślącym partnerem (*like-minded partner*), który będzie nieustannie otrzymywać wsparcie od USA³². Strategia bezpieczeństwa narodowego z 2022 r. kładzie również nacisk na rozwój partnerstwa obronnego z Indiami, aby zwiększyć ich zdolność do powstrzymywania agresji Chin i zapewnić Ameryce swobodny i otwarty dostęp do regionu Oceanu Indyjskiego³³. Jest to szczególnie

whitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-strategy-afghanistan-south-asia/>.

- 31 *Strategic Framework for the Indo-Pacific*, The White House, Washington, 5 I 2021: <<https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2021/01/IPS-Final-Declass.pdf>> [dostęp: 12 III 2025].
- 32 *Indo-Pacific Strategy of the United States*, The White House, Washington, February 2022: <<https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/02/U.S.-Indo-Pacific-Strategy.pdf>> [dostęp: 12 III 2025].
- 33 *2022 National Defense Strategy of the United States of America*, U.S. Department of Defense, Washington, 27 X 2022: <<https://apps.dtic.mil/sti/trecms/pdf/AD1183539.pdf>> [dostęp: 12 III 2025]; A. Pederson, M. Akopian, *Sharper: Integrated Deterrence. Analysis from CNAS Experts on the Most Critical Challenges for U.S. Foreign Policy*, „Center for New American Security” [online], 11 I 2023 [dostęp: 12 III 2025]: <<https://www.cnas.org/publications/commentary/sharper-integrated-deterrence>>.

istotne w obliczu faktu, że po wycofaniu się z Afganistanu w 2021 r. amerykańskie wojska nie są obecne w regionie³⁴.

Waszyngton dąży także do ograniczenia gospodarczych wpływów Chin w Azji Południowej i regionie Indo-Pacyfiku. Jednym z narzędzi jest tu inicjatywa Ram Gospodarczych Indo-Pacyfiku (Indo-Pacific Economic Framework for Prosperity – IPEF), która stanowi odpowiedź na zaproponowane przez Chiny Regionalne Kompleksowe Partnerstwo Gospodarcze (Regional Comprehensive Economic Partnership – RCEP), powołane w 2020 r. przez piętnaście państw. Warto jednak podkreślić, że wśród sygnatariuszy tego porozumienia nie ma ani jednego przedstawiciela Azji Południowej. Do IPEF, które zaczęło funkcjonować w 2022 r., należy zaś czternaście państw, w tym Indie jako jedyny przedstawiciel Azji Południowej³⁵.

Po powrocie Donalda Trumpa do Białego Domu w 2025 r. oczekuje się sformułowania kolejnej związanej z Indo-Pacyfikiem strategii, w tym wobec Azji Południowej, która będzie wykraczać poza rolę tego regionu w kontekście polityki Chin.

Zgodnie z założeniami neorealizmu ofensywnego państwa funkcjonujące w anarchicznym systemie międzynarodowym dążą do maksymalizacji siły i hegemonii w swoich regionach, ponieważ nie mogą ufać innym aktorom. W tym ujęciu Azja Południowa stanowi pole dynamicznej rywalizacji dwóch globalnych mocarstw – Chin i Stanów Zjednoczonych, które starają się kształtować regionalny układ sił na swoją korzyść, naruszając *status quo*. Obie te potęgi nie tylko balansują wzajemnie swoje wpływy, ale również podejmują działania wyprzedzające w celu ograniczenia potencjału strategicznego przeciwnika. Chiny budują fizyczną i finansową infrastrukturę wpływu wokół Indii i podważają dominację USA na Oceanie Indyjskim. Waszyngton, wspierając Indie i mniejsze państwa regionu, podejmuje z kolei działania mające zatrzymać ekspansję Pekinu i zakotwiczyć Azję Południową w architekturze amerykańskiego porządku międzynarodowego.

34 E. Threlkeld, E. Zazycki, *Revive the South Asia Strategy*, „Stimson” [online], 26 XI 2024 [dostęp: 12 III 2025]: <<https://www.stimson.org/2024/revive-the-south-asia-strategy/>>.

35 S. Gurjar, *Changing Contours of America's South Asia Strategy*, „Strategic Analysis” 2024, vol. 48, No. 1, s. 1–14.

Azja Południowa wobec rywalizacji Chin i Stanów Zjednoczonych

Indie

Po 1991 r., który przyniósł rozpad ZSRR oraz koniec zimnej wojny, państwa Azji Południowej, w tym Indie, musiały dokonać zmian w strategiach polityki zagranicznej. Nowe Delhi rozpoczęło proces zbliżania się do Stanów Zjednoczonych, które także zainteresowane były bardziej intensywną współpracą. Na bliższą współpracę wpływały również narastająca rywalizacja indyjsko-chińska (zwłaszcza po konflikcie granicznym w 2017 i 2020 r. oraz decyzji rządu w Nowym Delhi o zmianie statusu stanu Dżammu i Kaszmir w 2019), a także zacieśnianie relacji między Pakistanem i Chinami oraz Chinami i Rosją (zwłaszcza po rosyjskiej inwazji na Ukrainę)³⁶. Warto podkreślić, że do lat dziewięćdziesiątych Nowe Delhi nie akceptowało aktywności USA ani innych państw w regionie Azji Południowej, ponieważ uważało ten obszar za własną strefę wpływów. W ciągu ostatnich dwóch dekad Indie stopniowo zmieniały jednak swoje stanowisko, poszukując w ten sposób odpowiedzi na rosnącą rolę Chin w regionie³⁷. Przykładem tego jest pozytywna reakcja Nowego Delhi na amerykańsko-maledyjską umowę obronną z 2020 r. i japońsko-maledyjską umowę dotyczącą zwiększania potencjału maledyjskiej straży przybrzeżnej. Indie chętnie podejmują też współpracę przy projektach w Azji Południowej, np. realizując wspólnie z Japonią inwestycje infrastrukturalne na Sri Lance i współdziałając ze Stanami Zjednoczonymi w Nepalu³⁸. Waszyngton natomiast w odpowiedzi na zmieniającą się dynamikę relacji chińsko-pakistańskich wykazuje większe zainteresowanie budowaniem bliższych relacji nie tylko z Indiami, ale także z innymi państwami Azji Południowej³⁹. W ciągu pięciu miesięcy na przełomie 2018 i 2019 r.

36 T. Madan, *Fateful Triangle. How China Shaped U.S.-India Relations during the Cold War*, Brookings Institution Press, Washington 2020.

37 S. Gurjar, *Changing...*

38 *Sri Lanka Signs Port Deal with India, Japan*, „The Economic Times” [online], 28 V 2019 [dostęp: 15 V 2025]: <<https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/sri-lanka-signs-port-deal-with-india-japan/articleshow/69547981.cms?from=mdr>>.

39 A. Jaskólska, M. Tourangbam, *Trump 2.0 and the Future of India-US Cooperation*, „Central European Institute of Asian Studies” [online], 14 I 2025 [dostęp: 15 V 2025]: <<https://ceias.eu/trump-2-0-and-the-future-of-india-us-cooperation/>>.

sekretarz stanu Mike Pompeo gościł ministrów spraw zagranicznych Bangladeszu, Malediwów, Nepalu i Sri Lanki⁴⁰.

Od momentu starć na granicy z Chinami w maju 2020 r. Indie rozszerzają i pogłębiają współpracę z USA na niespotykaną dotąd skalę. Zarówno Nowe Delhi, jak i Waszyngton wykorzystują *momentum*, aby wzmocnić swoją pozycję wobec Chin. 27 października 2020 r. amerykańscy sekretarze stanu i obrony spotkali się ze swoimi indyjskimi odpowiednikami podczas Dialogu Ministerialnego 2+2 – inicjatywy mającej na celu wzmocnienie dwustronnego partnerstwa strategicznego. Rozmowy zakończyły się podpisaniem pięciu umów, w tym 'Podstawowej umowy o wymianie i współpracy w zakresie współpracy geoprzestrzennej' (*Basic Exchange and Cooperation Agreement on Geospatial Cooperation* – BECA) oraz paktu o wymianie danych wywiadowczych między amerykańską Narodową Agencją Wywiadu Geoprzestrzennego a indyjskim Ministerstwem Obrony⁴¹. Michael Kugelman nazwał podpisanie BECA przełomem, negocjacje w tej sprawie trwały bowiem ponad dziesięć lat. Porozumienie to pozwala Stanom Zjednoczonym na udostępnianie Indiom wrażliwych danych satelitarnych i topograficznych (m.in. o ruchu chińskich sił w spornym regionie Ladakh), co Nowe Delhi będzie mogło wykorzystać w systemach rakietowych i operacjach wojskowych przy użyciu dronów. BECA ma też na celu zwiększenie interoperacyjności sił zbrojnych USA i Indii⁴². W odpowiedzi na ten dokument Chiny i Pakistan podpisały kolejne porozumienie wojskowe, a ówczesny premier Imran Khan wezwał do zacieśniania dwustronnej współpracy strategicznej⁴³.

40 *The Maldives and U.S. Sign Defense Agreement*, „U.S. Department of Defense” [online], 11 IX 2020 [dostęp: 15 V 2025]: <<http://defense.gov/Newsroom/Releases/Release/Article/2344512/the-maldives-and-us-sign-defense-agreement>>; *Readout of Secretary of Defense Dr. Mark T. Esper's Phone Call with Prime Minister Sheikh Hasina*, „U.S. Department of Defense” [online], 11 IX 2020 [dostęp: 15 V 2025]: <<https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/2344103/readout-of-secretary-of-defense-dr-mark-t-espers-phone-call-with-prime-minister/>>.

41 P. Song, *Will U.S.-China Competition Divide South Asia along Great Power Fault Lines?*, „Foreign Policy Research Institute” [online], 23 II 2021 [dostęp: 15 V 2025]: <<https://www.fpri.org/article/2021/02/will-u-s-china-competition-divide-south-asia-along-great-power-fault-lines/>>.

42 *US-India 2+2: Crucial Defence Deal Signed*, „BBC” [online], 27 X 2020 [dostęp: 15 V 2025]: <<https://www.bbc.com/news/world-asia-india-54655947>>.

43 P. Song, *Will...*

Jeszcze innymi przykładami zbliżenia Nowego Delhi z Waszyngtonem są wizyta sekretarza obrony Lloyda Austina w Indiach w marcu 2021 r. oraz wizyta ministra spraw zagranicznych Subrahmanya Jaishankara w Waszyngtonie w maju tego samego roku. Podpisane zostały kolejne porozumienia dotyczące ćwiczeń wojskowych, zakupu przez Indie amerykańskiego uzbrojenia oraz wymiany informacji wywiadowczych. Nowe Delhi otrzymało także status *Strategic Trade Authorization Level 1* (STA-1), który stawia je na równi z najbliższymi sojusznikami USA w sprawach wymiany technologii i współpracy. We wrześniu 2021 r. premier Narendra Modi spotkał się w Waszyngtonie z prezydentem Joe Bidenem, aby dyskutować o możliwościach dalszego wzmacniania współpracy dwustronnej i rozwoju globalnego partnerstwa strategicznego między Indiami a Stanami Zjednoczonymi. W maju 2022 r. doszło zaś do spotkania obu przywódców podczas szczytu G20 w Tokio. W tym samym roku Indie i USA przedstawiły program współpracy w zakresie nowych i krytycznych technologii (*Initiative on Critical and Emerging Technology* – iCET), który koncentruje się na takich obszarach, jak sztuczna inteligencja, półprzewodniki, obronność, komercjalizacja przestrzeni kosmicznej, biotechnologia i zielona energia⁴⁴. Także w 2022 r. w pobliżu granicy indyjsko-chińskiej w stanie Uttarakhand odbyły się indyjsko-amerykańskie ćwiczenia wojskowe⁴⁵.

Podczas kolejnej wizyty w Nowym Delhi w czerwcu 2023 r. sekretarz obrony Lloyd Austin wziął udział w Dialogu Ministerialnym 2+2, na którym Indie i USA zainicjowały Advanced Domains Defence Dialogue oraz India-U.S. Defence Acceleration Ecosystem, w ramach których przedstawiciele środowisk akademickich i sektora prywatnego mają współpracować w celu dalszego zacieśniania stosunków w dziedzinie

44 *Fact Sheet: United States and India Elevate Strategic Partnership with the Initiative on Critical and Emerging Technology (iCET)*, „The White House” [online], 31 I 2023 [dostęp: 20 V 2025]: <<https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/statements-releases/2023/01/31/fact-sheet-united-states-and-india-elevate-strategic-partnership-with-the-initiative-on-critical-and-emerging-technology-icet/>>.

45 R. Chaudhuri, K. Bhandari, *The U.S.-India Initiative on Critical and Emerging Technology (iCET) from 2022 to 2025: Assessment, Learnings, and the Way Forward*, „Carnegie India” [online], 3 X 2024 [dostęp: 20 V 2025]: <<https://carnegieendowment.org/research/2024/10/the-us-india-initiative-on-critical-and-emerging-technology-icet-from-2022-to-2025-assessment-learnings-and-the-way-forward?center=india&lang=en>>.

obronności⁴⁶. W czerwcu 2023 r. premier Modi przebywał z kolejną wizytą w Waszyngtonie. Podczas wystąpienia przed Kongresem mówił o „ciemnych chmurach przymusu i konfrontacji rzucających cień na Indo-Pacyfik”, co można było odczytać jako odniesienie do wzrostu znaczenia Chin w tym regionie⁴⁷.

We wrześniu 2023 r. podczas szczytu G20 w Nowym Delhi Indie i USA przedstawiły projekt korytarza ekonomicznego Indie–Bliski Wschód–Europa (India–Middle East–Europe Economic Corridor – IMEC)⁴⁸. Jest to kolejne przedsięwzięcie, które może być odczytywane jako próba odpowiedzi obu państw na chińską BRI⁴⁹. Bliskie relacje na linii Nowe Delhi–Waszyngton kontynuowane były podczas spotkania premiera Modiego z prezydentem Bidenem we wrześniu 2024 r. podczas szczytu Quad, który odbył się w Stanach Zjednoczonych. Liderzy zapewnili, że oba państwa nadal będą rozszerzać kompleksowe i globalne partnerstwo strategiczne. W lutym 2025 r. premier Indii złożył wizytę w Waszyngtonie nowemu prezydentowi Donaldowi Trumpowi. Przywódcy po raz kolejny zapowiedzieli, że ich kraje będą dalej blisko współpracować, a Modi określił relacje z Waszyngtonem jako megastrategiczne⁵⁰.

Podsumowując, należy stwierdzić, że reakcja Indii na rywalizację amerykańsko-chińską ma bezpośredni związek ze zmieniającą się dynamiką stosunków międzynarodowych (presją systemową). W świetle tez neorealizmu ofensywnego Indie dążą do maksymalizowania swoich wpływów

46 *Secretary Austin Concludes India Visit*, „Department of Defense” [online], 5 VI 2023 [dostęp: 15 V 2025]: <<https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3416249/secretary-austin-concludes-india-visit/>>.

47 A. Perera, *Joe Biden and Narendra Modi Hail „Defining” US-India Partnership*, „BBC” [online], 23 VI 2025 [dostęp: 4 VIII 2025]: <<https://www.bbc.com/news/world-asia-india-65994923>>.

48 S. Gurjar, *Will the India–Middle East–Europe Corridor Outshine or Supplement New Delhi’s Eurasian Outreach?*, „India Narrative” [online], 20 IX 2023 [dostęp: 22 V 2025]: <<https://www.indianarrative.com/opinion/will-the-india-middle-east-europe-corridor-outshine-or-supplement-new-delhis-eurasian-outreach/>>.

49 *China Denounces FATF Members for Pursuing Political Agenda against Pakistan*, „Express Tribune” [online], 29 X 2019 [dostęp: 21 V 2025]: <<http://tribune.com.pk/story/2089153/3-china-denounces-fatf-members-pursuing-political-agenda-pakistan>>.

50 J. Sheerin, J. Lukiv, K. Ewe, *Modi Hails US-India „Mega Partnership” in Trump Meeting*, „BBC” [online], 14 I 2025 [dostęp: 4 VIII 2025]: <<https://www.bbc.com/news/articles/ckgylj77xz9o>>.

w Azji Południowej – tradycyjnym rejonie ich oddziaływania. Od momentu ogłoszenia BRI interesy Indii coraz częściej kontestowane są jednak przez Chiny. Nowe Delhi dąży do odzyskania swojej pozycji poprzez rozwój własnego potencjału przy wsparciu Waszyngtonu. Potrzebuje tego zwłaszcza w sektorze obronności, by mieć lepszą pozycję w negocjacjach z Chinami w sprawie nieuregulowanej granicy lub też w przypadku ewentualnego konfliktu granicznego.

Pakistan

Pakistan to państwo średnie, które nie mogąc stać się regionalnym hegemonom, dąży do zmaksymalizowania swojego bezpieczeństwa i jak najlepszej pozycji strategicznej poprzez balansowanie między dwoma globalnymi mocarstwami – Chinami i USA. Rywalizacja tych potęg w Azji Południowej stwarza dla Islamabadu zarówno zagrożenia, jak i możliwości, co instrumentalizowane jest przez dominujący w kraju *establishment* wojskowo-wywiadowczy.

Trudne relacje z Indiami i Afganistanem historycznie determinowały priorytety Pakistanu, którymi od momentu powstania państwa są „zachowanie integralności terytorialnej [...] i posiadanie przyjaciół. Przyjaciół, od których można kupić broń”⁵¹. Islamabad znalazł ich w Pekinie i Waszyngtonie. Relacje z Chinami są wyjątkowo konsekwentnie zacieśniane, a od ogłoszenia CPEC także wielowymiarowe. Stosunki ze Stanami Zjednoczonymi są natomiast bardziej zmienne: od współpracy wojskowej w okresie zimnej wojny i walki z terroryzmem po kryzysy zaufania, jak w konsekwencji niekonsultowanej z Pakistanem operacji zabicia Osamy bin Ladena w Abbottabadzie w 2011 r.⁵²

W takim kontekście Pakistan utrzymuje ograniczoną autonomię strategiczną, starając się zachować elastyczność wobec rywalizujących mocarstw. W praktyce jednak jego możliwości manewru coraz bardziej zawęża rosnąca asymetria w relacjach z Chinami. Parasol dla bieżącej dynamiki chińsko-pakistańskiej, czyli CPEC, formalnie wpisany został w dokumenty strategiczne Pakistanu (m.in. *Pakistan Vision 2025*) i uznany za katalizator

51 Ch. Jafferlot, *History of Pakistan and Its Origins*, Anthem Press, London–New York 2004, s. 97.

52 H. Haqqani, *Pakistan. Between Mosque and Military*, Vanguard Books, Lahore 2005, s. 311–312.

transformacji społeczno-gospodarczej⁵³. Projekt ten ma zwiększać możliwości produkcyjne, rozwijać strefy ekonomiczne i poprawiać dostęp do energii⁵⁴.

CPEC ma również silny wymiar polityczny i militarny. Umacnia strategiczne partnerstwo z Pekinem, uznawane w Islamabadzie za przeciwwagę wobec presji Nowego Delhi. Jednocześnie stał się narzędziem narracji o stabilizacji regionu: Pakistan przedstawia projekt jako korzystny nie tylko dla siebie, lecz także dla całej Azji Południowej i Centralnej. Zaprasza do niego podmioty trzecie, np. Iran, Turcję oraz inne państwa Zatoki Perskiej, promując go jako platformę współpracy wielostronnej⁵⁵. Wśród pakistańskich elit nie brakuje w tej sprawie głosów krytycznych – ostrzegają przed wzrostem zadłużenia, brakiem przejrzystości, nierównym rozwojem regionalnym i postępującym uzależnianiem się od Chin⁵⁶. Krytycy z prowincji Beludżystan oskarżają rząd o wpędzanie państwa w ekonomiczny neokolonializm, argumentując, że chińska obecność wojskowa i gospodarcza wzmacnia strukturalne nierówności społeczne i polityczne.

W takim świetle CPEC należy postrzegać nie tylko jako projekt rozwojowy, ale także narzędzie geostrategicznego balansowania – wzmacniania asymetrycznego sojuszu z dominującą potęgą i ograniczania wpływów konkurencyjnych aktorów. Pakistańska odpowiedź na CPEC ilustruje mechanizm neorealistyczny: w obliczu niemożności osiągnięcia samodzielnej dominacji państwo średnie poszukuje strukturalnego wsparcia, które pozwala mu na przetrwanie w anarchicznym systemie międzynarodowym.

Relacje z USA wciąż mają dla Pakistanu znaczenie pragmatyczne. Waszyngton wspiera go m.in. w sektorach bezpieczeństwa i przeciwdziałania terroryzmowi oraz w zakresie reform strukturalnych. Skalę i trwałość tego wsparcia ograniczają jednak brak perspektyw na strategiczną równość obu partnerów, a także utrwalona marginalizacja cywilnych instytucji w pakistańskim systemie władzy.

Postawa Pakistanu wobec rywalizacji amerykańsko-chińskiej ma charakter wysoce pragmatyczny. Islamabad wykorzystuje strukturalne napięcia między tymi potęgami do umacniania własnej pozycji, nawet kosztem

53 *Pakistan 2025. One Nation – One Vision*, Ministry of Planning, Development and Reform, Government of Pakistan, Islamabad [b.r.w.]: <<https://www.pc.gov.pk/uploads/vision2025/Pakistan-Vision-2025.pdf>> [dostęp: 21 V 2025].

54 *Long Term Plan...*

55 Z. U. Rahman [i in.], *The Geopolitics...*

56 S. O. Wolf, *The China...*

wzrostu zależności wobec Chin. Rezonuje to z założeniami neorealizmu ofensywnego, według których państwa średnie podejmują strategiczne kalkulacje w oparciu o presję systemową, a nie o wartości czy ideologię.

Bangladesz, Malediwy, Nepal i Sri Lanka

Bangladesz, Malediwy, Nepal i Sri Lanka podobnie jak Indie i Pakistan dążą do uzyskania z rywalizacji amerykańsko-chińskiej korzyści politycznych i gospodarczych.

Bangladesz jest największym odbiorcą amerykańskiej pomocy w Azji Południowej, a Stany Zjednoczone – największym rynkiem zbytu dla eksportowanych stamtąd towarów (głównie tekstyliów) oraz jednym z największych źródeł lokowanych tam bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ). Istotny filar relacji między tymi dwoma państwami stanowi ponadto sektor obronności⁵⁷. W 2023 r. Dhaka opublikowała *Indo-Pacific Outlook*, sygnalizując swoje zaangażowanie w tę koncepcję na własnych warunkach. Przedstawiona tam wizja regionu w dużej mierze pokrywa się z amerykańskim podejściem: Indo-Pacyfik ma być wolny, otwarty, bezpieczny i inkluzyjny. Bangladesz podkreśla jednak, że kluczowe jest dla niego utrzymanie polityki zagranicznej opartej na idei niezaangażowania, czyli pozostawania poza głównymi sojuszami i blokami państw⁵⁸.

Bliskie relacje Bangladeszu ze Stanami Zjednoczonymi nie wykluczają współpracy z Chinami, która realizuje się m.in. w ramach BRI. Pekin dokonuje tam inwestycji w różnych sektorach, takich jak technologia telekomunikacyjna, rolnictwo, przetwórstwo żywności i energia odnawialna. Chińska obecność gospodarcza w Bangladeszu znajduje odzwierciedlenie w statystykach handlowych. Państwo Środka jest w tym obszarze jednym z głównych partnerów Bangladeszu oraz jednym z największych źródeł BIZ⁵⁹. Państwa rozpoczęły także rozmowy na temat podpisania umowy o wolnym handlu.

57 N. Ahmed, *Bangladesh's Pragmatic Explorations to Counter Foreign-Policy Challenges*, [w:] *U.S.-China Competition: Perspectives from South Asia*, ed. A. G. Shivamurthy, Observer Research Foundation, New Delhi 2023 (Special Report, 218), s. 32–36: <<https://www.orfonline.org/public/uploads/posts/pdf/20240105170414.pdf>> [dostęp: 29 V 2025].

58 S. Banerjee, *The Shift in U.S.-Bangladesh Relations*, „Indian Council of World Affairs” [online], 10 IX 2024 [dostęp: 29 V 2025]: <https://www.icwa.in/show_content.php?lang=1&level=3&ls_id=11768&lid=7167>.

59 J. U. Haroon, *China Becomes Bangladesh's Top Trading Partner Again*, „The Financial Express” [online], 1 VIII 2022 [dostęp: 29 V 2025]: <<https://thefinancialexpress.com.bd/trade/china-becomes-bangladeshs-top-trading-partner-again-1659319605>>.

W marcu 2025 r. stojący na czele rządu tymczasowego Muhammad Yunus⁶⁰ przebywał w Chinach, co było zerwaniem z tradycją nakazującą, by nowy szef rządu Bangladeszu odwiedzał w pierwszej kolejności Indie. Rozmowy na spotkaniu z Xi Jinpingiem dotyczyły m.in. rozwoju chińskiej strefy ekonomiczno-przemysłowej (CEIZ) w Cottoqramie i dalszej współpracy w ramach BRI. „Chiny nalegają na bycie dobrym sąsiadem, dobrym przyjacielem i dobrym partnerem, któremu można ufać” – powiedział po spotkaniu przywódca ChRL. Yunus w rewanżu nazwał zaś Chiny niezawodnym przyjacielem i partnerem⁶¹. Chińskie firmy brały już udział w dużych projektach infrastrukturalnych, takich jak budowa najdłuższego mostu w Bangladeszu, Wielofunkcyjny Most Padma, a także Projekt Połączenia Kolejowego Mostu Padma, Elektrownia Payra oraz Tunel Bangabandhu pod rzeką Kornophuli⁶². Głębokomorski port Sonadia z chińskim wsparciem miał być pierwszym tego typu obiektem w kraju, ale Bangladesz znalazł bardziej optymalną lokalizację i obecnie realizuje z japońską pomocą projekt głębokomorskiego portu Matarbari, który wzmocni więzi strategiczne z Tokio i Nowym Delhi i będzie kolejnym krokiem do stworzenia infrastruktury transportowej, która usprawni handel między Japonią i Indiami⁶³.

60 Premierem Bangladeszu od 2009 do sierpnia 2024 r. była Sheikh Hasina, zmuszona do ustąpienia ze stanowiska na skutek masowych protestów, które przetoczyły się przez kraj. Opuściła Dhakę i udała się do Indii, a na czele rządu tymczasowego stanął Muhammad Yunus. Zmiana władzy została przyjęta z ostrożnością zarówno w Chinach i Stanach Zjednoczonych, jak też w Indiach, które bardzo blisko współpracowały z Hasiną. Rząd tymczasowy Yunusa podejmuje próby zrównoważenia wpływów Indii w Bangladeszu i nawiązania bliższej współpracy z innymi państwami, także z regionu.

61 D. Chakraborty, *Bangladesh & „Reliable Friend” China Agree to Negotiate FTA as Yunus Meets Xi in Beijing*, „The Print” [online], 28 III 2025 [dostęp: 29 V 2025]: <<https://theprint.in/world/bangladesh-reliable-friend-china-agree-to-negotiate-fta-as-yunus-meets-xi-in-beijing/2569152/>>.

62 A. U. Noyon, *How China's Belt and Road Changing Bangladesh's Economy and Infrastructures*, „The Business Standard” [online], 1X 2023 [dostęp: 29 V 2025]: <<https://www.tbsnews.net/economy/how-chinas-belt-and-road-changing-bangladeshs-infrastructures-709826>>.

63 F. Mahmud, *Bangladesh Deep-Sea Port Promises Strategic Anchor for Japan, India*, „Nikkei Asia” [online], 12 IV 2023 [dostęp: 29 V 2025]: <<https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Bangladesh-deep-sea-port-promises-strategic-anchor-for-Japan-India>>.

Sympatie polityczne władz Malediwów wyrażane są bardziej bezpośrednio niż w pozostałych mniejszych państwach Azji Południowej. W latach 2013–2018, za rządów prochińskiego Abdullaha Jamina, ranga stosunków z USA spadły prawdopodobnie do najniższego poziomu w historii, ponieważ rząd prowadził politykę prochińską. W 2017 r. Malediwy dołączyły do BRI, a Xi Jinping udał się tam z wizytą. Male zdecydowało m.in. o przyznaniu chińskim firmom kontraktów na projekty infrastrukturalne, takie jak siedmiokilometrowy Most Przyjaźni Chińsko-Malediowskiej, który łączy stolicę z lotniskiem na wyspie Hulhulé i Hulhumalé. Oba państwa zawarły także umowę o wolnym handlu, co jest pierwszym tego rodzaju traktatem podpisanym przez Malediwy (weszła w życie 1 stycznia 2025 r.). Za prezydentury Jamina rząd w Male zmienił ponadto zapisy konstytucji, by umożliwić cudzoziemcom dzierżawienie wysp na 99 lat, co było ukłonem w stronę Chin.

Stosunki USA z Malediwami poprawiły się, gdy w 2018 r. wybory prezydenckie wygrał Ibrahim Mohamed Solih, który promował strategię India First i starał się ograniczyć relacje z Chinami. Malediwy formalnie nie odrzuciły strategii Indo-Pacyfiku, ale przyjęły wobec niej ostrożne i neutralne stanowisko⁶⁴. W 2020 r. resorty obrony USA i Malediwów zawarły porozumienie w zakresie obrony i bezpieczeństwa, która rozszerzy ich partnerstwo na rzecz utrzymania pokoju i bezpieczeństwa na Oceanie Indyjskim. Tego samego roku sekretarz stanu Mike Pompeo odwiedził Malediwy i ogłosił plany budowy ambasady. Formalnie otwarto ją w 2023 r., a nowy budynek ma zostać oddany do użytku w 2025. Wcześniej Stany Zjednoczone utrzymywały stosunki dyplomatyczne z Malediwami za pośrednictwem ambasady w Kolombo na Sri Lance i Amerykańskiego Centrum w Male. Malediwy z kolei w 2023 r. ponownie otworzyły swoją ambasadę w Waszyngtonie, która w 2008 r. została zamknięta z powodu ograniczeń budżetowych⁶⁵. Kolejnym dowodem na zbliżenie Waszyngtonu i Male było pojawienie się w 2022 r. po jedenastu latach nieobecności na Malediwach kutra straży przybrzeżnej USA Midgett.

64 A. A. Rasheed, *Maldives: Indian Ocean Security and the US Indo-Pacific Strategy*, East-West Center, [b.m.w.] 18 X 2024 (Asia Pacific Bulletin, 700): <<https://www.eastwest-center.org/sites/default/files/2024-10/APB%20700%20-%20Maldives%20-%20%20Indian%20Ocean%20Security%20and%20the%20US%20Indo-Pacific%20Strategy.pdf>> [dostęp: 29 IV 2025].

65 S. Gurjar, *Changing...*

Także w 2022 r., podczas obchodów pięćdziesiątej rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych między Malediwiami i Chinami, prezydent Solih stwierdził, że więzy przyjaźni między oboma państwami opierają się na wzajemnym szacunku dla suwerenności i integralności terytorialnej drugiej strony oraz nieingerencji w sprawy wewnętrzne, podkreślając przy tym akceptację polityki jednych Chin. Podpisane zostało wówczas porozumienie o realizacji projektu odsalania wody morskiej, którego celem było osiągnięcie zrównoważonego rozwiązania niedoborów czystej wody pitnej na Malediwach. Reakcja Waszyngtonu była natychmiastowa: w 2023 r. Agencja Stanów Zjednoczonych ds. Rozwoju (USAID) i Malediwy podpisały aneks do umowy o dotacjach na cele rozwojowe, w myśl której przekazana zostanie dodatkowa kwota 7,2 mln dol., co zwiększy całkowite amerykańskie wsparcie do ok. 36 mln dol.⁶⁶

Mohamed Muizzu, który wygrał wybory prezydenckie w 2023 r., zasygnalizował przyjęcie postawy prochińskiej, a swoją kampanię wyborczą oparł na hasle „*India out*”. Male zdecydowało następnie o wydaleniu kilkudziesięciu indyjskich żołnierzy oraz personelu pomocniczego, a prezydent podpisał umowę o współdziałaniu w obszarze bezpieczeństwa z Chinami⁶⁷. Nie oznacza to jednak, że Malediwy nie będą kontynuować współpracy ze Stanami Zjednoczonymi i Indiami, z którymi wiążą je porozumienia i umowy.

Nepal był miejscem rywalizacji amerykańsko-chińskiej jeszcze w czasie zimnej wojny. Waszyngton utrzymywał bliskie relacje z Katmandu, aby powstrzymać wpływy radzieckie, a następnie chińskie⁶⁸. USA bywają określane w publicystyce i przez *think tanki* jako trzeci sąsiad Nepalu – „sąsiad w niebie”. W 2023 r. były największym dawcą pomocy rozwojowej dla tego kraju, wyprzedzając Chiny i Indie⁶⁹. Stało się tak, ponieważ w 2022 r.

66 *USAID to Provide Additional \$7.2M of Assistance to Maldives*, „U.S. Embassy in Maldives” [online], 9 VI 2023 [dostęp: 29 V 2025]: <<https://mv.usembassy.gov/usa-id-to-provide-additional-7-2m-of-assistance-to-maldives/>>.

67 K. Iwanek, *Czy już sojusz? Chiny a starcia Indie-Pakistan*, „Ośrodek Spraw Azjatyckich” [online], 9 V 2025 [dostęp: 29 V 2025]: <<https://www.osa.uni.lodz.pl/publikacje/blog-osa/szczegoly/czy-juz-sojusz-chiny-a-starcia-indie-pakistan>>.

68 A. Raj Mulmi, *Himalayan Theatre for U.S.-China Rivalry*, [w:] *U.S.-China Competition...*, s. 32–36.

69 Ch. Lal Giri, *America Becomes Nepal's Largest Donor Surpassing China and India*, „Nepal Khabar” [online], 21 IX 2023 [dostęp: 29 V 2025]: <<https://en.nepalkhabar.com/news/detail/6159/>>.

zatwierdzony został finansowany przez USA Millennium Challenge Corporation (MCC) pakiet pomocy wart 500 mln dol. Ratyfikacja porozumienia opóźniła się o kilka lat ze względu na sprzeciw partii komunistycznych, które miały działać pod wpływem chińskiego lobby, dążącego do ograniczania wpływów Stanów Zjednoczonych i Indii w Nepalu. Przeszkodą był dla nich także fakt, że MCC zostało uwzględnione w strategii USA dla Indo-Pacyfiku⁷⁰. Nepal nie wyraził jednoznacznego poparcia dla tej amerykańskiej koncepcji geopolitycznej, jednak niektórzy politycy, w tym urzędujący wówczas premier Khadga Prasad Sharma Oli oraz były szef rządu Pushpa Kamal Dahal, zaznaczyli, że region Indo-Pacyfiku i strategia dla Indo-Pacyfiku to dwa odrębne pojęcia⁷¹. Mimo to zwiększa się także nepalsko-amerykańska współpraca w dziedzinie bezpieczeństwa i obronności, ale Katmandu póki co odmawia przystąpienia do Programu Partnerstwa Państwowego (State Partnership Program) – amerykańskiego programu współpracy w zakresie bezpieczeństwa.

Wpływy Chin w Nepalu są zaś bardziej widoczne od 2008 r., kiedy ten stał się republiką i Pekin uzyskał możliwość wywierania większego wpływu na wewnętrzną i zagraniczną politykę Katmandu poprzez oddziaływanie na partie komunistyczne, które doszły do władzy. Istotnym wydarzeniem, które miało wpływ na zbliżenie obu państw, było zaangażowanie Chin w odbudowę Nepalu po trzęsieniu ziemi z 2015 r., w którym zginęło prawie 9 tys. osób, a straty materialne wyniosły ok. 4,8 mld dol. Pekin udzielił wówczas nie tylko pomocy finansowej, ale także wsparcia logistycznego. W tym samym czasie pomoc przekazały również Indie, ale jednocześnie zdecydowały o wprowadzeniu nieformalnej blokady granicy z Nepalem, która trwała ponad cztery miesiące, co spowodowało zakłócenia w dostawie podstawowych artykułów, jak paliwo, leki czy żywność. Blokada ta spowodowana była niezadowoleniem Indii z zapisów nowej nepalskiej konstytucji, która według Nowego Delhi ograniczała prawa zamieszkującej głównie

70 *Nepal's Fight for Sovereignty, the Millennium Challenge Corporation, and the US's New Cold War against China*, „The Tricontinental” [online], 26 IX 2022 [dostęp: 22 IX 2025]: <<https://thetricontinental.org/asia/ticaa-issue-1-the-millennium-challenge-corporation/>>.

71 A. Pandey, *Nepal: US Indo-Pacific Strategy at One Year*, East-West Center, [b.m.w.] 21 V 2023 (Asia Pacific Bulletin, 644): <<https://www.eastwestcenter.org/sites/default/files/2023-05/Nepal%20-%20US%20Indo-Pacific%20Strategy%20at%20One%20Year.pdf>> [dostęp: 29 V 2025].

przygraniczny region Terai grupy etnicznej Madhesi⁷². W latach 2015–2017 Katmandu podpisało z Pekinem kilka porozumień mających zmniejszyć zależność gospodarczą Nepalu od Indii i przystąpiło do BRI. W 2019 r. oba państwa zawarły umowę tranzytową, która umożliwiła Nepalowi dostęp do chińskich portów i szlaków lądowych w celu prowadzenia handlu z innymi krajami. Do tej pory Nepal miał takie porozumienie jedynie z Indiami. Podczas wizyty Xi Jinpinga w Nepalu w 2019 r. dyskutowano o Korytarzu Transhimalajskim, który ma obejmować m.in. połączenie kolejowe między Tybetem a Katmandu oraz projekt elektrowni wodnej⁷³. Po wizycie premiera Pushpy Kamala Dahala w Chinach w 2023 r. wydane zostało dwustronne oświadczenie, że kwestie Tybetu są wewnętrznymi sprawami Chin, a Nepal nie zezwoli na działania separatystyczne na swoim terenie. Katmandu po raz pierwszy stwierdziło również, że jest przeciwko niepodległości Tajwanu⁷⁴.

Sri Lanka, która przystąpiła do BRI, formalnie nie odrzuca amerykańskiej strategii Indo-Pacyfiku, ale podobnie jak Malediwy, zajmuje ostrożne i wyważone stanowisko. Kolombo uczestniczy w inicjatywach związanych z BRI i strategią Indo-Pacyfiku, ale podkreśla swoją strategiczną neutralność.

W ramach BRI Sri Lanka uzyskała wsparcie finansowe i logistyczne podczas budowy portu w Hambantocie. W 2014 r. z oficjalną wizytą udał się tam Xi Jinping, co wywołało niepokój w Indiach i USA. Gdy projekt zaczął przynosić tak duże straty, że Sri Lanka nie spłaciła pożyczek, pod koniec 2017 r. Chiny przejęły kontrolę nad portem w ramach umowy na 99-letnią dzierżawę. Chińska obecność na wyspie gwałtownie wówczas wzrosła⁷⁵.

72 T. Karki, *Political Blackmailing: A Case Study of India's Unofficial Blockade on Nepal*, „Social Science Research Network” [online], 22 VIII 2022 [dostęp: 4 VIII 2025]: <<https://ssrn.com/abstract=4197326>>.

73 *China, Nepal Sign Trade, Infrastructure and Security Deals*, „Al Jazeera” [online], 13 X 2019 [dostęp: 22 IX 2025]: <<https://www.aljazeera.com/economy/2019/10/13/china-nepal-sign-trade-infrastructure-and-security-deals>>.

74 B. Pokharna, *Prachanda's Visit to China: Balancing Big Neighbours*, „Modern Diplomacy” [online], 20 X 2023 [dostęp: 29 V 2025]: <<https://moderndiplomacy.eu/2023/10/20/prachandas-visit-to-china-balancing-big-neighbours/>>.

75 G. Sachdeva, *Connectivity Strategies in the Indo-Pacific and Their Geopolitical Implications*, [w:] *Handbook of Indo-Pacific...*

W 2022 r. Sri Lanka zaczęła się borykać z kryzysem finansowym wywołanym niedoborem walut obcych i brakiem możliwości spłacenia zaciągniętych przez państwo długów, m.in. od Chin, Indii i USA. Rząd w Kolombo ogłosił niewypłacalność i zwrócił się o pomoc m.in. do Międzynarodowego Funduszu Walutowego oraz swoich największych pożyczkodawców. Prezydent Gotabaya Rajapaksa oraz jego brat, premier Mahinda Rajapaksa, zostali zmuszeni do ustąpienia ze stanowisk na skutek protestów społecznych w pierwszej połowie 2022 r. Kolejny prezydent Ranil Wickremesinghe nie kontynuował prochińskiej polityki braci Rajapakśów⁷⁶. W 2022 r. Waszyngton i Nowe Delhi udzieliły Sri Lance pakietu pomocowego, który objął mechanizm wymiany walut i linie kredytowe na importowaną żywność, ropę naftową oraz leki. Rząd w Kolombo ogłosił wówczas gotowość współpracy w sprawie nowego terminalu portowego w stolicy (w 2023 r. USA udzieliły Sri Lance 553 mln dol. pożyczki na ten cel) oraz budowy obiektu do magazynowania ropy naftowej w Trikunamalai. Anulował także przyznany Chinom kontrakt na opracowanie projektu energetycznego na trzech należących do Sri Lanki wyspach, które leżą w pobliżu południowo-wschodniego wybrzeża Indii. Nowe Delhi postrzegało ten projekt jako zagrożenie dla swoich interesów w regionie⁷⁷.

Podsumowując, należy stwierdzić, że Bangladesz, Malediwy, Nepal i Sri Lanka dołączyły do BRI, ponieważ widziały w tym konkretne korzyści, związane m.in. z rozwojem infrastruktury, BIZ czy liniami kredytowymi i pożyczkami. Amerykańska strategia wobec Indo-Pacyfiku nie jest natomiast postrzegana przez rządy tych państw jako inicjatywa, która może przynieść im bezpośrednie korzyści. Stąd też zachowują większą ostrożność w deklaracjach jej poparcia oraz implementowaniu związanej z nią narracji do strategii polityki zagranicznej. Trzeba także zwrócić uwagę, że w momencie przystąpienia tych państw do BRI rywalizacja amerykańsko-chińska w Azji Południowej i poza nią nie była tak intensywna jak w momencie ogłoszenia przez Waszyngton strategii wobec Indo-Pacyfiku.

76 D. Senanayake, *Where Does Sri Lanka's Protest Movement Go from Here?*, „The Diplomat” [online], 21 IV 2025 [dostęp: 4 VIII 2025]: <<https://thediplomat.com/2023/04/where-does-sri-lankas-protest-movement-go-from-here/>>.

77 B. Mallawarachi, D. Tang, *US Plans to Build a \$553 Million Terminal at Sri Lanka's Colombo Port in Rivalry with China*, „Associated Press” [online], 9 XI 2025 [dostęp: 22 IX 2025]: <<https://apnews.com/article/us-sri-lanka-port-china-bri-debt-d39cdd2446e8c5ab95f4181960f7958a>>.

Zakończenie

W ostatniej dekadzie rywalizacja amerykańsko-chińska w Azji Południowej przybrała formę systemowej konfrontacji o wpływy gospodarcze, polityczne i militarne. Przeprowadzona w artykule analiza potwierdza, że dynamika ta nie tylko redefiniuje układ sił w regionie, ale też kształtuje postawy poszczególnych państw. Zgodnie z hipotezą H1 Stany Zjednoczone i Chiny rywalizują w Azji Południowej poprzez budowanie zależności politycznych, ekonomicznych i wojskowych, nie poprzestając na utrzymaniu równowagi sił, ale dążąc do maksymalizacji swoich wpływów. Chiny koncentrują się na ekspansji ekonomicznej i strategicznej poprzez BRI i CPEC. Inwestycje infrastrukturalne, rozwój portów (np. Gwadaru) oraz pogłębianie zależności finansowej i technologicznej służą budowaniu asymetrycznych relacji z państwami regionu i ograniczania ich autonomii strategicznej. Działania te tworzą nową regionalną architekturę zależności, w której Chiny dążą do uzyskania pozycji hegemonu – zarówno gospodarczego, jak i potencjalnie militarnego.

Stany Zjednoczone, działając w ramach strategii dla Indo-Pacyfiku, wspierają Indie jako filar liberalnego porządku regionalnego i przeciwwagę dla Chin. Działania Waszyngtonu obejmują zacieśnianie współpracy wojskowej (m.in. w ramach Quad, umów obronnych i wspólnych ćwiczeń wojskowych) oraz rozwijanie infrastruktury cyfrowej i gospodarczej (np. IPEF). USA deklarują budowę wolnego i otwartego Indo-Pacyfiku, ale ich strategia jest wyraźnie nakierowana na utrzymanie przewagi militarnej i gospodarczej nad Chinami.

Zgodnie z hipotezą H2 państwa Azji Południowej nie są wyłącznie przedmiotem tej rywalizacji – podejmują one zróżnicowane działania, by utrzymać korzystne dla siebie relacje zarówno z Waszyngtonem, jak i Pekinem. Wyjątek stanowią Indie – państwo skonfliktowane i rywalizujące z Chinami, a w konsekwencji pozycjonujące się w tej bilateralnej rywalizacji bliżej Stanów Zjednoczonych. Jako mocarstwo regionalne o aspiracjach globalnych Indie jednoznacznie odrzucają chińskie propozycje współpracy infrastrukturalnej i finansowej w regionie. Odrzucenie BRI i CPEC, którego trasa przebiega przez sporne terytorium Kaszmiru, ma wymiar nie tylko terytorialny, lecz także polityczno-strategiczny. Nowe Delhi konsekwentnie rozwija strategiczne partnerstwo z Waszyngtonem, uznając go za kluczowego sojusznika w przeciwdziałaniu ekspansji Pekinu zarówno w regio-

nie, jak i szerszym obszarze Indo-Pacyfiku. W tym kontekście należy zwrócić uwagę, że zgodnie z logiką równoważenia siły, którą zakłada neorealizm ofensywny, Indie odpowiedziały także na rosnącą obecność technologiczną Chin zdecydowanymi działaniami na rzecz ograniczenia wpływów Pekinu w obszarze infrastruktury cyfrowej. Po starciach w dolinie Galwan w 2020 r. indyjski rząd zakazał działania na terytorium państwa ponad dwustu chińskich aplikacji, w tym „Tik Toka” i „We Chata”, powołując się na względy bezpieczeństwa narodowego. Jednocześnie zastrzono w Indiach regulacje dotyczące bezpośrednich inwestycji zagranicznych z państw sąsiednich, co w praktyce dotyczyło przede wszystkim Chin, i wprowadzono ograniczenia importowe w sektorze sprzętu telekomunikacyjnego. Działania te odzwierciedlają próbę powstrzymywania ekspansji cyfrowej Chin na rynku indyjskim poprzez sekurytyzację technologicznej współzależności i odzyskiwanie kontroli nad strategicznymi sektorami gospodarki.

Pakistan jako państwo średnie nie dąży do dominacji, lecz do zmaksymalizowania swojego bezpieczeństwa i znaczenia strategicznego poprzez asymetryczny sojusz z Chinami. Parasol dla bieżącej współpracy państw CPEC jest elementem kluczowych polityk rozwojowych i strategii, jak *Pakistan Vision 2025*. Relacje Islamabadu z Waszyngtonem są natomiast ambiwalentne, obciążone historią uzależnienia od wsparcia wojskowego oraz cyklicznych kryzysów zaufania. Zacieśnianie stosunków z jednym mocarstwem nie wyklucza jednak automatycznie utrzymywania współpracy z drugim, co wpisuje się w logikę autonomii strategicznej – podejścia pozwalającego elastycznie reagować na zmieniającą się konfigurację sił w regionie.

Mniejsze państwa regionu, takie jak Bangladesz, Malediwy, Nepal i Sri Lanka, próbują reagować na rywalizację mocarstw poprzez działania pragmatyczne i dyplomatyczne, mające na celu dywersyfikację źródeł wsparcia zewnętrznego. Teoria neorealizmu ofensywnego pozwala uchwycić logikę tych wyborów jako racjonalnych prób maksymalizacji bezpieczeństwa i podmiotowości państw regionu w strukturze międzynarodowej, w której ich możliwości manewru są ograniczone przez konkurencję dwóch globalnych potęg. Przyszłe badania powinny pogłębiać rozumienie sprawczości państw średnich i mniejszych w kontekście systemowej rywalizacji mocarstw. Choć neorealizm ofensywny koncentruje się na działaniach potęg dążących do hegemonii, przypadki takie jak Pakistan czy Nepal wskazują, że również państwa niehegemoniczne mogą w ograniczonym

zakresie poprawić swoją pozycję strategiczną i bezpieczeństwo. Warto zatem rozwijać badania nad modelem neorealistycznym oraz innymi wiodącymi teoriami stosunków międzynarodowych, aby te nie ignorowały sprawczości średnich i mniejszych państw w warunkach systemowej asymetrii. Szczególnie obiecującym kierunkiem jest porównawcza analiza strategii państw średnich w różnych regionach świata, z uwzględnieniem nie tylko klasycznych form balansowania, lecz także wpływu dyplomatycznego, selektywnego partnerstwa oraz instytucjonalnego instrumentalizowania rywalizacji mocarstw.

Bibliografia

- Ahmed N., *Bangladesh's Pragmatic Explorations to Counter Foreign-Policy Challenges*, [w:] *U.S.-China Competition: Perspectives from South Asia*, ed. A. G. Shivamurthy, Observer Research Foundation, New Delhi 2023 (Special Report, 218): <<https://www.orfonline.org/public/uploads/posts/pdf/20240105170414.pdf>> [dostęp: 29 V 2025].
- Banerjee S., *The Shift in U.S.-Bangladesh Relations*, „Indian Council of World Affairs” [online], 10 IX 2024 [dostęp: 29 V 2025]: <https://www.icwa.in/show_content.php?lang=1&level=3&ls_id=11768&lid=7167>.
- Bhandari A., Agarwal A., *Gwadar: Trade Hub or Military Asset*, „Gateway House” [online], 14 V 2018 [dostęp: 24 V 2025]: <<https://www.gatewayhouse.in/cpec-gwadar-trade-or-military/>>.
- Blake Jr. R. O., *The Obama Administration's Policy on South Asia*, „U.S. Department of State” [online], 9 IX 2009 [dostęp: 13 III 2025]: <<https://web.archive.org/web/20090910054720/http://www.state.gov/p/sca/rls/remarks/128753.htm>>.
- Campbell K. M., Ratner E., *The China Reckoning: How Beijing Defied American Expectations*, „Foreign Affairs” 2018, vol. 97, No. 2.
- Chakraborty D., *Bangladesh & „Reliable Friend” China Agree to Negotiate FTA as Yunus Meets Xi in Beijing*, „The Print” [online], 28 III 2025 [dostęp: 29 V 2025]: <<https://theprint.in/world/bangladesh-reliable-friend-china-agree-to-negotiate-fta-as-yunus-meets-xi-in-beijing/2569152/>>.
- Chaudhuri R., Bhandari K., *The U.S.-India Initiative on Critical and Emerging Technology (iCET) from 2022 to 2025: Assessment, Learnings, and the Way Forward*, „Carnegie India” [online], 3 X 2024 [dostęp: 20 V 2025]: <<https://carnegieendowment.org/research/2024/10/the-us-india-initiative-on-critical-and-emerging-technology-icet-from-2022-to-2025-assessment-learnings-and-the-way-forward?center=india&lang=en>>.
- China Denounces FATF Members for Pursuing Political Agenda against Pakistan*, „Express Tribune” [online], 29 X 2019 [dostęp: 21 V 2025]: <<http://tribune.com>>.

- pk/story/2089153/3-china-denounces-fatf-members-pursuing-political-agenda-pakistan>.
- China in the International Economic Order*, ed. C. B. Picker, J. Greenacre, L. Toohey, Cambridge University Press, Cambridge 2015.
- China, Nepal Sign Trade, Infrastructure and Security Deals*, „Al Jazeera” [online], 13 X 2019 [dostęp: 22 IX 2025]: <<https://www.aljazeera.com/economy/2019/10/13/china-nepal-sign-trade-infrastructure-and-security-deals>>.
- Clinton H., *America's Pacific Century*, „Foreign Policy” [online], 10 XI 2011 [dostęp: 13 IV 2025]: <<https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>>.
- Countries of the Belt and Road Initiative (BRI)*, „Green Finance and Development Centre” [online, dostęp: 24 IX 2025]: <<https://greenfdc.org/countries-of-the-belt-and-road-initiative-bri/>>.
- Fact Sheet: United States and India Elevate Strategic Partnership with the Initiative on Critical and Emerging Technology (iCET)*, „The White House” [online], 31 I 2023 [dostęp: 20 V 2025]: <<https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/statements-releases/2023/01/31/fact-sheet-united-states-and-india-elevate-strategic-partnership-with-the-initiative-on-critical-and-emerging-technology-icet/>>.
- Gao H., *From the Doha Round to the China Round*, [w:] *China in the International Economic Order*, ed. C. B. Picker, J. Greenacre, L. Toohey, Cambridge University Press, Cambridge 2015.
- Gurjar S., *Changing Contours of America's South Asia Strategy*, „Strategic Analysis” 2024, vol. 48, No. 1.
- Gurjar S., *Will the India–Middle East–Europe Corridor Outshine or Supplement New Delhi's Eurasian Outreach?*, „India Narrative” [online], 20 IX 2023 [dostęp: 22 V 2025]: <<https://www.indianarrative.com/opinion/will-the-india-middle-east-europe-corridor-outshine-or-supplement-new-delhis-eurasian-outreach/>>.
- Handbook of Indo-Pacific Studies*, ed. B. Kratiuk, A. Jaskólska, Y. Sato, J. Van den Bosch, Routledge, New York–London 2023.
- Haqqani H., *Pakistan. Between Mosque and Military*, Vanguard Books, Lahore 2005.
- Haroon J. U., *China Becomes Bangladesh's Top Trading Partner Again*, „The Financial Express” [online], 1 VIII 2022 [dostęp: 29 V 2025]: <<https://thefinancialexpress.com.bd/trade/china-becomes-bangladeshs-top-trading-partner-again-1659319605>>.
- Hopewell K., *Challenging the Status Quo-Revisionist Power Dichotomy: China and the United States in the Trade Regime*, „Review of International Political Economy” 2025, vol. 32, No. 4.
- Indo-Pacific Strategy of the United States*, The White House, Washington, February 2022: <<https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/02/U.S.-Indo-Pacific-Strategy.pdf>> [dostęp: 12 III 2025].
- Iwanek K., *Czy już sojusz? Chiny a starcia Indie–Pakistan*, „Ośrodek Spraw Azjatyckich” [online], 9 V 2025 [dostęp: 29 V 2025]: <<https://www.osa.uni.lodz.pl/publikacje/blog-osa/szczegoly/czy-juz-sojusz-chiny-a-starcia-indie-pakistan>>.

- Jafferlot Ch., *History of Pakistan and Its Origins*, Anthem Press, London–New York 2004.
- Jalil G. Y., *China's Rise: Offensive or Defensive Realism*, „Strategic Studies” 2019, vol. 39, No. 1.
- Jaskólska A., Tourangbam M., *Trump 2.0 and the Future of India-US Cooperation*, „Central European Institute of Asian Studies” [online], 14 I 2025 [dostęp: 15 V 2025]: <<https://ceias.eu/trump-2-0-and-the-future-of-india-us-cooperation/>>.
- Karki T., *Political Blackmailing: A Case Study of India's Unofficial Blockade on Nepal*, „Social Science Research Network” [online], 22 VIII 2022 [dostęp: 4 VIII 2025]: <<https://ssrn.com/abstract=4197326>>.
- Kuszevska A., Nitza-Makowska A., *Multifaceted Aspects of Economic Corridors in the Context of Regional Security: The China-Pakistan Economic Corridor as a Stabilising and Destabilising Factor*, „Journal of Asian Security and International Affairs” 2021, vol. 8, No. 2.
- Kuszevska-Bohnert A., *China's Belt and Road Initiative in South Asia: Differing Perceptions and Possibilities for Implementation*, [w:] *Strategic Navigation through Economic Corridors. Intersecting Geoeconomics and Geopolitics*, ed. K. H. Khan, Palgrave Macmillan, 2025.
- Lal Giri Ch., *America Becomes Nepal's Largest Donor Surpassing China and India*, „Nepal Khabar” [online], 21 IX 2023 [dostęp: 29 V 2025]: <<https://en.nepalkhabar.com/news/detail/6159/>>.
- Long Term Plan for China-Pakistan Economic Corridor (2017–2030), China-Pakistan Economic Corridor, [b.m.w.] 2017: <<https://www.pc.gov.pk/uploads/cpec/CPEC-LTP.pdf>> [dostęp: 27 V 2025].
- Maçães B., *Belt and Road. A Chinese World Order*, Hurst, London 2019.
- Madan T., *Fateful Triangle. How China Shaped U.S.-India Relations during the Cold War*, Brookings Institution Press, Washington 2020.
- Mahmud F., *Bangladesh Deep-Sea Port Promises Strategic Anchor for Japan, India*, „Nikkei Asia” [online], 12 IV 2023 [dostęp: 29 V 2025]: <<https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Bangladesh-deep-sea-port-promises-strategic-anchor-for-Japan-India>>.
- The Maldives and U.S. Sign Defense Agreement*, „U.S. Department of Defense” [online], 11 IX 2020 [dostęp: 15 V 2025]: <<http://defense.gov/Newsroom/Releases/Release/Article/2344512/the-maldives-and-us-sign-defense-agreement>>.
- Mallawarachchi B., Tang D., *US Plans to Build a \$553 Million Terminal at Sri Lanka's Colombo Port in Rivalry with China*, „Associated Press” [online], 9 XI 2025 [dostęp: 22 IX 2025]: <<https://apnews.com/article/us-sri-lanka-port-china-bri-debt-d39cdd2446e8c5ab95f4181960f7958a>>.
- Marchang R., *BCIM Economic Corridor an Integral Part of BRI for Regional Cooperation: Positioning India's North-East and Act East Policy*, „Journal of Asian Security and International Affairs” 2021, vol. 8, No. 2.
- Mearsheimer J. J., *Bound to Fail: The Rise and Fall of the Liberal International Order*, „International Security” 2019, vol. 43, No. 4.

- Mearsheimer J. J., *The Tragedy of Great Power Politics*, W. W. Norton, New York 2001.
- Mitter R., *China: Revolutionary or Revisionist?*, „The Washington Quarterly” 2022, vol. 45, No. 3.
- Nepal's Fight for Sovereignty, the Millennium Challenge Corporation, and the US's New Cold War against China, „The Tricontinental” [online], 26 IX 2022 [dostęp: 22 IX 2025]: <<https://thetricontinental.org/asia/ticaa-issue-1-the-millennium-challenge-corporation/>>.
- Nitza-Makowska A., *Can the China-Pakistan Economic Corridor Help Beijing Win Pakistanis' Hearts and Minds? Reviewing Higher Education as an Instrument of Chinese Soft Power in Pakistan*, „International Journal of Cultural Policy” 2022, vol. 28, No. 3.
- Nitza-Makowska A., *Różnice demokracji: Indie i Pakistan*, Collegium Civitas Press, Warszawa 2019 (Studia i Analizy, 19).
- Noyon A. U., *How China's Belt and Road Changing Bangladesh's Economy and Infrastructures*, „The Business Standard” [online], 1 X 2023 [dostęp: 29 V 2025]: <<https://www.tbsnews.net/economy/how-chinas-belt-and-road-changing-bangladeshs-infrastructures-709826>>.
- Pakistan 2025. One Nation – One Vision, Ministry of Planning, Development and Reform, Government of Pakistan, Islamabad [b.r.w.]: <<https://www.pc.gov.pk/uploads/vision2025/Pakistan-Vision-2025.pdf>> [dostęp: 21 V 2025].
- Pandey A., *Nepal: US Indo-Pacific Strategy at One Year*, East-West Center, [b.m.w.] 21 V 2023 (Asia Pacific Bulletin, 644): <<https://www.eastwestcenter.org/sites/default/files/2023-05/Nepal%20-%20US%20Indo-Pacific%20Strategy%20at%20One%20Year.pdf>> [dostęp: 29 V 2025].
- Pederson A., Akopian M., *Sharper: Integrated Deterrence. Analysis from CNAS Experts on the Most Critical Challenges for U.S. Foreign Policy*, „Center for New American Security” [online], 11 I 2023 [dostęp: 12 III 2025]: <<https://www.cnas.org/publications/commentary/sharper-integrated-deterrence>>.
- Perera A., *Joe Biden and Narendra Modi Hail „Defining” US-India Partnership*, „BBC” [online], 23 VI 2025 [dostęp: 4 VIII 2025]: <<https://www.bbc.com/news/world-asia-india-65994923>>.
- Pietrewicz O., *Amerykański zwrot w kierunku Azji i Pacyfiku: problemy i wyzwania*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 2015, nr 2.
- Pokharna B., *Prachanda's Visit to China: Balancing Big Neighbours*, „Modern Diplomacy” [online], 20 X 2023 [dostęp: 29 V 2025]: <<https://moderndiplomacy.eu/2023/10/20/prachandas-visit-to-china-balancing-big-neighbours/>>.
- Rahman Z. U., Khan A., Lifang W., Hussain I., *The Geopolitics of the CPEC and Indian Ocean: Security Implication for India*, „Australian Journal of Maritime & Ocean Affairs” 2021, vol. 13, No. 2.
- Raj Mulmi A., *Himalayan Theatre for U.S.-China Rivalry*, [w:] *U.S.-China Competition: Perspectives from South Asia*, ed. A. G. Shivamurthy, Observer Research Foundation, New Delhi 2023 (Special Report, 218): <<https://www.orfonline.org/public/uploads/posts/pdf/20240105170414.pdf>> [dostęp: 29 V 2025].

- Rasheed A. A., *Maldives: Indian Ocean Security and the US Indo-Pacific Strategy*, East-West Center, [b.m.w.] 18 X 2024 (Asia Pacific Bulletin, 700): <<https://www.eastwestcenter.org/sites/default/files/2024-10/APB%20700%20-%20Maldives%20-%20%20Indian%20Ocean%20Security%20and%20the%20US%20Indo-Pacific%20Strategy.pdf>> [dostęp: 29 IV 2025].
- Readout of Secretary of Defense Dr. Mark T. Esper's Phone Call with Prime Minister Sheikh Hasina*, „U.S. Department of Defense” [online], 11 IX 2020 [dostęp: 15 V 2025]: <<https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/2344103/readout-of-secretary-of-defense-dr-mark-t-espers-phone-call-with-prime-minister/>>.
- Remarks by President Trump on the Strategy in Afghanistan and South Asia*, „The White House” [online], 21 VIII 2017 [dostęp: 14 IV 2025]: <<https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-strategy-afghanistan-south-asia/>>.
- Sachdeva G., *Connectivity Strategies in the Indo-Pacific and Their Geopolitical Implications*, [w:] *Handbook of Indo-Pacific Studies*, ed. B. Kratiuk, A. Jaskólska, Y. Sato, J. Van den Bosch, Routledge, New York-London 2023.
- Sato Y., *The United States in the Indo-Pacific*, [w:] *Handbook of Indo-Pacific Studies*, ed. B. Kratiuk, A. Jaskólska, Y. Sato, J. Van den Bosch, Routledge, New York-London 2023.
- Schweller R. L., *Neorealism's Status-Quo Bias: What Security Dilemma?*, „Security Studies” 1996, vol. 5, No. 3.
- Secretary Austin Concludes India Visit*, „Department of Defense” [online], 5 VI 2023 [dostęp: 15 V 2025]: <<https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3416249/secretary-austin-concludes-india-visit/>>.
- Senanayake D., *Where Does Sri Lanka's Protest Movement Go from Here?*, „The Diplomat” [online], 21 IV 2025 [dostęp: 4 VIII 2025]: <<https://thediplomat.com/2023/04/where-does-sri-lankas-protest-movement-go-from-here/>>.
- Sheerin J., Lukiv J., Ewe K., *Modi Hails US-India „Mega Partnership” in Trump Meeting*, „BBC” [online], 14 I 2025 [dostęp: 4 VIII 2025]: <<https://www.bbc.com/news/articles/ckgylj77xz90>>.
- Singh H. K., Sahgal A., Sahu A., *The Quad's Present and Future: A Geostrategic Perspective from Delhi*, Delhi Policy Group, New Delhi 2021: <https://www.delhipolicygroup.org/uploads_dpg/publication_file/the-quads-present-and-future-a-geostrategic-perspective-from-delhi-2779.pdf> [dostęp: 23 III 2025].
- Small A., *The China-Pakistan Axis. Asia's New Geopolitics*, Hurst & Company, London 2015.
- Song P., *Will U.S.-China Competition Divide South Asia along Great Power Fault Lines?*, „Foreign Policy Research Institute” [online], 23 II 2021 [dostęp: 15 V 2025]: <<https://www.fpri.org/article/2021/02/will-u-s-china-competition-divide-south-asia-along-great-power-fault-lines/>>.
- Sri Lanka Signs Port Deal with India, Japan*, „The Economic Times” [online], 28 V 2019 [dostęp: 15 V 2025]: <<https://economictimes.indiatimes.com/news/>>

- defence/sri-lanka-signs-port-deal-with-india-japan/articleshow/69547981.cms?from=mdr>.
- Strategic Framework for the Indo-Pacific*, The White House, 5 I 2021: <<https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2021/01/IPS-Final-Declass.pdf>> [dostęp: 12 III 2025].
- Strategic Navigation through Economic Corridors. Intersecting Geoeconomics and Geopolitics*, ed. K. H. Khan, Palgrave Macmillan, 2025.
- Threlkeld E., Zazycki E., *Revive the South Asia Strategy*, „Stimson” [online], 26 XI 2024 [dostęp: 12 III 2025]: <<https://www.stimson.org/2024/revive-the-south-asia-strategy/>>.
- USAID to Provide Additional \$7.2M of Assistance to Maldives*, „U.S. Embassy in Maldives” [online], 9 VI 2023 [dostęp: 29 V 2025]: <<https://mv.usembassy.gov/usaid-to-provide-additional-7-2m-of-assistance-to-maldives/>>.
- U.S.-China Competition: Perspectives from South Asia*, ed. A. G. Shivamurthy, Observer Research Foundation, New Delhi 2023 (Special Report, 218): <<https://www.orfonline.org/public/uploads/posts/pdf/20240105170414.pdf>> [dostęp: 29 V 2025].
- US-India 2+2: Crucial Defence Deal Signed*, „BBC” [online], 27 X 2020 [dostęp: 15 V 2025]: <<https://www.bbc.com/news/world-asia-india-54655947>>.
- Ullah S., Khan U., Rahman K. U., Ullah A., *Problems and Benefits of the China-Pakistan Economic Corridor (CPEC) for Local People in Pakistan: A Critical Review*, „Asian Perspective” 2021, vol. 45, No. 4.
- Vasan R. S., *China-Pakistan Economic Corridor (CPEC): Questions Abound?*, „Chennai Centre for China Studies” [online], 25 V 2017 [dostęp: 30 V 2025]: <<https://www.c3sindia.org/post/china-pakistan-economic-corridor-cpec-questions-abound-by-commodore-r-s-vasan-in-retd>>.
- Waltz K. N., *Theory of International Politics*, Addison-Wesley Publishing, Reading–Menlo Park–London–Amsterdam–Don Mills–Sydney 1979.
- Wolf S. O., *The China-Pakistan Economic Corridor of the Belt and Road Initiative*, Springer International Publishing, Brussels 2020.
- Xi Jinping Attends APEC CEO Summit and Delivers Important Speech*, „Embassy of The People’s Republic of China in the Republic of Indonesia” [online], 16 X 2013 [dostęp: 28 V 2025]: <http://id.china-embassy.gov.cn/eng/ztbd/001288pyb/201310/t20131016_2345452.htm>.